

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Komission tiedonanto sekä ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Ukrainan tukivälineen perustamisesta monivuotisten rahoituskehysten välitarkastelun yhteydessä

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta neuvoston asetukseksi vuosia 2021-2027 koskevan monivuotisen rahoituskehysten vahvistamisesta annetun neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2093 muuttamisesta (rahoituskehysasetus)

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen perustamisesta (STEP)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Komission tiedonanto sekä ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi (E 17/2023 vp): Asia on saapunut eduskuntaan.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Ukrainan tukivälineen perustamisesta monivuotisten rahoituskehysten välitarkastelun yhteydessä (U 36/2023 vp): Asia on saapunut eduskuntaan. Asia on lisäksi lähetetty ulkoasiainvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta neuvoston asetukseksi vuosia 2021-2027 koskevan monivuotisen rahoituskehysten vahvistamisesta annetun neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2093 muuttamisesta (rahoituskehysasetus) (U 38/2023 vp): Asia on saapunut eduskuntaan. Asia on lisäksi lähetetty valtiovarainvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen perustamisesta (STEP) (U 41/2023 vp): Asia on saapunut eduskuntaan. Asia on lisäksi lähetetty talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ulkoasiainvaliokunta UaVL 2/2023 vp
- talousvaliokunta TaVL 14/2023 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 1/2023 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- apulaisosastopäällikkö, EU-asioiden alivaltiosihteeri Satu Keskinen, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- osastopäällikkö Marja Liivala, ulkoministeriö
- avustava vastuuvirkamies Juho Mikkonen, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Elina Poikonen, ulkoministeriö
- neuvotteleva virkamies Anna Hyvärinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö
- johtaja Mikko Vähä-Sipilä, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- ekonomisti Jussi Ahokas, BIOS-tutkimusyksikkö
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- professori Päivi Leino-Sandberg
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä

Suuren valiokunnan työjaosto on kuullut:

- Euroopan parlamentin jäsen Eero Heinäluoma, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Mauri Pekkarinen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Petri Sarvamaa, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds, Euroopan parlamentti

VALTIONEUVESTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio antoi 20.6.2023 ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi (jäljempänä MFF-välitarkistusehdotus). Komission MFF-välitarkistusehdotus sisältää rahoituskehysasetuksen N:o 2020/2093 muutosehdotuksen, asetusehdotuksen Ukrainan tukivälineeksi, asetusehdotuksen Euroopan kriittisten teknologioiden kehysvälineeksi, johon myös sisältyy useiden nykyisten asetusten ja yhden direktiivin muutosehdotukset sekä näitä kaikkia koskevan tiedonannon "EU:n monivuotisen rahoituskehysten 2021-2027 väliarviointi".

MFF-välitarkistusehdotuksessa esitetään yhteensä noin 100 mrd. euron lisärahoitusta rahoituskehyskauden loppuvuosille 2024-2027. Komission esitys edellyttäisi nykyisen rahoituskehysten

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

avaamista, sillä välitarkistuksessa esitetään rahoituskehyyksen enimmäismäärän kasvattamista ja uusien erityisvälineiden perustamista.

Ukraina-tukiväline

Komissio ehdottaa uutta Ukrainan tukivälinettä (Ukraine Facility), jolla tuettaisiin vuosina 2024-2027 Ukrainan lyhyen aikavälin rahoitustarpeita, keskipitkän aikavälin jälleenrakennusta ja maan modernisaatiota EU-jäsenyysneuvottelujen näkökulmasta.

Väline koostuisi lainoista sekä avustuksista ja olisi yhteensä enintään 50 mrd. euroa. Avustusmuotoinen tuki sekä lainarahoituksen korkokustannukset koottaisiin uuden EU:n budjetin rahoituskehyyksen ulkopuolisen erityisvälineen Ukraina-varauksen alle ja se rahoitettaisiin korotetuilla EU-jäsenmaksuilla. Lainamuotoinen tuki rahoitettaisiin komission lainanotolla hyödyntäen rahoituskehyyksen liikkumavaraa vakuutena. Varauksen varsinaiset rahoituspäätökset tehtäisiin vuosittain osana EU:n tavanomaista budjettiprosessia yhdessä neuvoston ja parlamentin kanssa, kuten nykyistenkin kehyskaton ulkopuolisten erityisvälineiden osalta tehdään. Neuvostossa kannatettaisiin määränemmistöllä.

Uuteen välineeseen koottaisiin eri tuet yhden rakenteen alle. Ukraina voisi hyödyntää unionin rahoitustukea laaja-alaisesti esim. budjettitukena, investointirahoituksena tai takauksina. Lisäksi tarkoituksena olisi mobilisoida yksityissektorin investointeja ja vastata myös sodan sosiaalisiin seurauksiin. Tällä ei kuitenkaan voitaisi kompensoida jäsenvaltioiden sotilaallista tukea Ukrainalle (vrt. Euroopan rauhanrahasto) tai rahoittaa Ukrainan sotilaallista suorituskykyä. Rahoitustuen kohdennus Ukrainalle perustuisi laadittuun suunnitelmaan ja tuki olisi linkitetty EU-lähenytymisen ehdollisuuksiin sekä vaatimuksiin uudistuksista. Välineeseen sisältyisi kuitenkin muun muassa mahdollisuus poikkeukselliselle rahoitukselle, mikäli sotatilanne huononisi ja Ukrainalla ei olisi mahdollista täyttää asetettuja ehtoja.

Ukrainan tukivälineellä olisi kolme pilaria. Ensimmäinen kattaisi lainat ja avustukset Ukrainan valtiolle, toinen pilari kattaisi investoinnit ja yksityisen rahoituksen mobilisoinnin ja kolmas pilari kattaisi teknisen ja muun tuen Ukrainalle.

Komission ehdotuksessa ei esitetä tarkkaa rahoituksen jakoa avustuksiin tai lainoihin, sillä komission mukaan olisi tarvetta joustavalle välineelle, jonka avulla voitaisiin vuosittain arvioida Ukrainan rahoitustarpeita. Ukrainan varauksen käyttöönottoon sisältyisi kuitenkin 16,7 mrd. euron vuosittainen enimmäismäärä.

Ukrainan tukemiseen liittyy myös kysymys mahdollisesta lisärahoituksesta Euroopan rauhanrahastolle Ukrainan tukemiseksi. Tämä ei sisälly muodollisesti EU:n monivuotiseen rahoituskehyykseen, eikä edellä mainittuihin kokonaismääriin, vaan on rahoituksellisesti erillisratkaisu.

EURI-varaus

Korkojen nousun vuoksi elpymisvälineen lainanotosta EU:n talousarviolle aiheutuvien rahoituskustannusten odotetaan ylittävän ne arviot, jotka alun perin rahoituskehyykseen varattiin (n. 15

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

mrd. euroa). Komissio esittää siten uutta EU:n budjetin kehyskaton ulkopuolista varauksen-omaista erityisvälinettä (EURI-instrument, jäljempänä EURI-varaus).

EURI-varauksen käyttö rahoitettaisiin korotetuilla EU-jäsenmaksuilla. Varauksen varsinaiset rahoituspäätökset tehtäisiin vuosittain osana EU:n tavanomaista budjettiprosessia yhdessä neuvoston ja parlamentin kanssa, kuten nykyistenkin kehyskaton ulkopuolisten erityisvälineiden osalta tehdään. Neuvostossa kanta muodostettaisiin määräenemmistöllä.

Komissio ei esitä EURI-varaukselle enimmäismäärää, koska komission mukaan korkoennusteita ei ole mahdollista tehdä monivuotisesti, varsinkin näin epävakailta markkinoilta. Laskentatavasta riippuen komission ennustehaarukka lisätarpeelle olisi noin 17-27 mrd. euroa ja komission tämänhetkinen indikaatiivinen arvio on 19 mrd. euroa loppukaudelle.

STEP - Euroopan Strategisten Teknologioiden kehysväline

Aikaisemmin esillä olleen suvereniteettirahaston sijaan komissio esittää Euroopan Strategisten Teknologioiden Kehysvälinettä (Strategic Technologies for Europe Platform STEP, jäljempänä STEP). STEP-kehysvälineen tavoitteena olisi koordinoita toimia ja rahoitusta strategisiin investointeihin. Toimet toteutettaisiin olemassa olevien EU-ohjelmien ja -rahastojen sekä EU:n päätökauppaan liittyvän Innovaatorahaston kautta. Kehysvälineessä strategisiksi aloiksi määriteltäisiin 1) syvä- ja digitaalitekniikat 2) puhtaat teknologiat ja 3) biotekniikat. Kehysvälineen toimien toteuttamiseksi esitetään 10 mrd. euron lisärahoitusta. Tämän lisäksi nykyisiin ohjelmiin ja rahastoihin esitetään myös sisällöllisiä muutoksia.

STEP-lisärahoitus kohdentuisi olemassa oleviin EU-ohjelmiin seuraavasti: InvestEU 3 mrd. euroa, Horisontti Eurooppa -ohjelma 0,5 mrd. euroa, Euroopan puolustusrahasto 1,5 mrd. euroa ja Innovaatorahasto 5 mrd. euroa.

Lisäksi STEP-kehysvälineen toimeenpano eri EU-ohjelmissä edellyttäisi muutoksia seuraaviin ohjelmakohtaisiin EU-säädöksiin: koheesiopolitiikan rahastot (EAKR, ESF+, koheesiorahasto), oikeudenmukaisen siirtymän rahasto, InvestEU, elpymis- ja palautumistukiväline (RRF), Horisontti Eurooppa -ohjelma, Euroopan puolustusrahasto, Digitaalinen Eurooppa -ohjelma ja EU4-Health -ohjelma. Lisäksi Innovaatorahastoon liittyvää sääntelyä muutettaisiin.

Koheesiopolitiikan rahastojen osalta lisättäisiin Euroopan aluekehitysrahastolle (EAKR), koheesiorahastolle ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastolle (JTF) mm. kaksi uutta strategisten investointien toimintalinjaa. Lisäksi laajennettaisiin rahastojen mahdollisuuksia tukea muita kuin pk-yritysten tuotannollisia investointeja. Ehdotetuilla koheesiopolitiikan muutoksilla ei kuitenkaan puututtaisi sovellettaviin EU:n valtioneuvoston sääntöihin. Koheesiopolitiikan rahastoissa (pl. JTF:n EU:n budjetista rahoitettava osuus) kasvatettaisiin jäsenvaltioille vuonna 2024 maksettavaa ennakkorahoitusosuutta 30 prosenttiin ja EU:n enimmäisrahoitusosuutta 100 prosenttiin STEP-toimien osalta.

Innovaatorahaston 5 mrd. euron lisärahoitus rahoitettaisiin komission ehdotuksen mukaan EU:n budjetin kautta korotetuilla EU-jäsenmaksuilla. Lisäksi komissio ehdottaa, että Innovaatorahaston STEP-lisärahoitus rajattaisiin jäsenvaltioihin, joiden BKT per asukas on alle EU:n keskiar-

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

von. Tällöin rahoitusta voisi hyödyntää komission mukaan 17 jäsenvaltiota (BG, CZ, EE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK ja MT). Nykyisellään Innovaatorahastosta maksettava tuki perustuu ainoastaan avoimeen hankekilpailuun, eikä siihen ole sisältynyt kiintiöitä. Ehdotuksen johdanto-osassa todetaan, että STEP on tärkeä elementti uusien toimenpiteiden toteutettavuuden ja valmistelun testaamiseksi askeleena kohti Euroopan suvereniteettirahastoa, jonka tarvetta komissio tulee arvioimaan vuonna 2025.

Muut ehdotukset

Komissio esittää muuttoliikkeen sisäiseen ja ulkoiseen hallintaan yhteensä 15 mrd. euron lisärahoitusta. Sisäiseen hallintaan esitetään 2 mrd. euron lisäystä muuttoliikkeeseen ja rajaturvallisuuteen. Ulkosuhterahoitukseen ja muuttoliikkeen ulkoisiin toimiin esitetään 10,5 mrd. euron lisäystä. Lisäksi komissio ehdottaa 2,5 mrd. euron lisäystä humanitaariseen apuun ja siviilikriisinhallintaan, joka toteutettaisiin lisäämällä rahoituskehysten ulkopuolisen solidaarisuus- ja hätäapuvaramuksen enimmäismääriä.

Hallintomenojen osalta komissio esittää 1,9 mrd. euron lisäystä, johtuen kohonneista energia- ja inflaatiokustannuksista sekä lisääntyneistä EU-tason tehtävistä.

Komissio esittää myös rahoituskehysten ulkopuolisen joustovälineen rahoituksen kasvattamista 3 mrd. eurolla. Komissio perustelee tätä tarpeella kasvattaa EU:n budjetin joustavuutta ja yleistä varautumista.

Komission ehdottaa, että välitarkistuksessa korotettaisiin rahoituskehysten maksuille asetettavaa enimmäismäärää kehysten sisälle ehdotetun lisärahoituksen johdosta. Komissio ehdottaa vuoden 2026 maksujen enimmäismäärää korotettavaksi 7,7 mrd. eurolla ja 2,8 mrd. eurolla vuonna 2027 (vuoden 2018 hinnoin).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta MFF-välitarkistusehdotusta koskevan kokonaisuuteen on kuvattu E-selvityksessä E 17/2023 vp. Sitä on täydennetty erillisiä lainsäädäntöehdotuksia koskevilla valtioneuvoston kannoilla U-kirjelmissä U 36/2023 vp (Ukrainan tukivälineestä), U 41/2023 vp (STEP-kehysväline) ja U 38/2023 vp (rahoituskehysasetuksen muuttaminen).

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle MFF-välitarkistusehdotusta koskevan E-selvityksen (E 17/2023 vp) ja eri lainsäädäntöehdotuksia koskevat U-kirjelmät (U 36/2023 vp Ukrainan tukivälineestä, U 41/2023 vp STEP-kehysvälineestä ja U 38/2023 vp rahoituskehysasetuksen muuttamisesta). Suuren valiokunnan lausunto koskee tätä kokonaisuutta.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

(2) Komission MFF-välitarkistusehdotuksen taustalla on unionin viime vuosina kohtaamat haasteet ja kriisit, erityisesti koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja siitä seurannut energiakriisi. Lisäksi komissio tuo välitarkistusta koskevassa tiedonannossaan esille, että haasteita lisää jyrkästi noussut inflaatio ja nousseet korot. Myös geopoliittinen epävakaus, kriisit ja luonnonkatastrofit vaikuttavat EU:n lähialueilla ja laajemmin kolmansissa maissa. Komission mukaan kuluva rahoituskehysten joustot ja marginaalit ovat lähes kokonaan hyödynnetyt tai jo varattu uusiin tarpeisiin. Komission mukaan kehityksessä ei myöskään ole enää mahdollisuuksia varojen laajamittaiselle uudelleenkohdennukselle.

(3) MFF-välitarkistusehdotuksessa esitetään yhteensä noin 100 mrd. euron lisärahoitusta rahoituskehyskauden loppuvuosille 2024—2027. Komission esitys edellyttäisi nykyisen rahoituskehysten avaamista, sillä välitarkistuksessa esitetään rahoituskehysten enimmäismäärän kasvattamista ja uusien erityisvälineiden perustamista.

(4) Komission ehdottamat lisäykset kasvattaisivat Suomen EU-maksuja arviolta yhteensä 1,1 mrd. eurolla ajanjaksolla 2024—2027 (vuositasolla noin 275 milj. eurolla) sisältäen Ukraina-välineen 17 mrd. euron avustusmuotoisen tuen sekä arvioidun 19 mrd. euron EURI-varauksen (eläpymisvälineen korkokulut).

(5) Suomen maksuosuus Ukrainalle kohdennettavasta 17 mrd. euron avustusmuotoisesta tuesta olisi arviolta 284 milj. euroa, kun taas Suomen ensisijainen vastuu Ukrainan 33 mrd. euron lainamuotoisesta rahoitustuesta olisi noin 550 milj. euroa.

(6) Suuri valiokunta ymmärtää edellä mainitut komission esityksessä mainitut MFF-välitarkistusehdotuksen taustalla olevat syyt ja paineet lisärahoitukselle. Toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti, Ukrainaa on tuettava kaikin tarvittavin tavoin niin kauan kuin on tarpeen, EU:n strategista kilpailukykyä on vahvistettava ja korkojen nousu aiheuttaa haasteita. EU:n on huolehdittava oikeudellisista velvollisuuksistaan ja vastattava edessä oleviin haasteisiin uudessa geopoliittisessa tilanteessa.

(7) Suuri valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotus sisältää uudelleenkohdentamisen sijaan huomattavaa lisärahoitusta muutoinkin kuin Ukrainan tukemisen osalta ja katsoo siksi, että komission ehdotus ei ole sellaisenaan Suomen tavoitteiden mukainen. Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston ja valtiovarainvaliokunnan tavoin tärkeänä, että komission esittämän rahoituksen mitoituksen ja kohdentamisen tarpeellisuutta sekä tarkoituksenmukaisuutta rahoituskehysten sisäisten politiikka-alojen kohdalla vielä arvioidaan. Lisätarpeet tulisi kattaa ensisijaisesti uudelleenkohdennuksin (VaVL 1/2023 vp).

Ukrainan tukiväline

(8) Komissio ehdottaa uutta Ukrainan tukivälinettä, jolla tuettaisiin vuosina 2024—2027 Ukrainan lyhyen aikavälin rahoitustarpeita, keskipitkän aikavälin jälleenrakennusta ja maan modernisaatiota EU-jäsenyysneuvottelujen näkökulmasta. Väline koostuisi lainoista sekä avustuksista ja olisi yhteensä enintään 50 mrd. euroa.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

(9) Suuri valiokunta pitää ulkoasiainvaliokunnan tavoin välttämättömänä, että EU jatkaa vankumatonta tukeaan Ukrainalle. EU:n poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea tulee jatkaa ja lisätä (UaVL 2/2023 vp). Suuri valiokunta on valtioneuvoston tavoin avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi ja suhtautuu myönteisesti uuden rahoituskehysten ulkopuolisen väliaikaisen erityisvälineen perustamiseen.

(10) Ukraina-tukiväline olisi yhteensä 50 miljardia euroa. Komissio ehdotuksessa ei ole tarkkaa rahoituksen jakoa avustusten ja lainojen välillä. Suuri valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston kantaa siitä, että rahoituskehysasetuksessa tulisi asettaa vuotuinen enimmäismäärä Ukrainalle maksettaville avustuksille. Suuri valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä kirjausta siitä, että tämä ei saa vaarantaa Ukrainan tuen jatkuvuutta (VaVL 1/2023 vp).

(11) Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä EU-varojen käytön tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen valvontaa Ukraina-tukivälineen osalta. Suuri valiokunta korostaa ulkoasiainvaliokunnan tavoin korruptionvastaisten toimien ja Ukrainan hallinnon läpinäkyvyyden merkitystä.

(12) Suuri valiokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan näkemykseen siitä, että neuvoston tulee varmistaa riipeä päätöksenteko Ukraina-tukivälineen osalta, eikä sen tule viivästyä oikeusvaltioehdollisuusasetuksen soveltamiseen ja elpymisvälineestä saatavien varoihin liittyvien EU:n sisäisten kiistakysymysten vuoksi ehdollisuudesta tulee tältä osin pitää jatkossakin kiinni (UaVL 2/2023 vp).

(13) Ukrainan tukivälineen lisäksi suuri valiokunta pitää ulkoasiainvaliokunnan tavoin Euroopan rauhanrahaston rahoituskapasiteetin kasvattamista Ukrainan tukemiseksi perusteltuna.

EURI-varaus

(14) Suuri valiokunta ei pidä valtioneuvoston tavoin tarkoituksenmukaisena uuden EURI-välineen perustamista EU:n kehysten ulkopuolelle elpymisvälineen lainanotosta aiheutuvien korkokulujen kattamiseksi (VaVL 1/2023 vp). Kohonneet kustannukset tulisi ensisijaisesti kattaa kehysten puitteissa. Suuri valiokunta suhtautuu kriittisesti myös siihen, että uudelle erityisvälineelle ei tulisi nimenomaisesti asetettua enimmäismäärää tai vuotuista kattoa.

(15) Suuri valiokunta pitää valtiovarainvaliokunnan tavoin hyväksyttävänä valtioneuvoston kantaa siitä, että toissijaisena vaihtoehtona Suomi olisi valmis tarkastelemaan kehysten enimmäismäärien rajattua korottamista ainoastaan elpymisvälineen nousseiden korkomenojen kattamiseksi, mikäli uudelleenkohdennukset eivät olisi riittävällä tavalla mahdollisia. Kuten valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, Euroopan unionin on hoidettava elpymisvälineeseen liittyvät velvoitteensa kaikissa olosuhteissa. Suuri valiokunta korostaa kuitenkin, että tällöin olisi erittäin tärkeää huolehtia välineen tarkkarajaisuudesta (VaVL 1/2023 vp).

STEP-kehysväline

(16) Komissio esittää Euroopan strategisten teknologioiden STEP-kehysvälinettä, joka merkitsisi 10 miljardin lisärahoitusta. Välineen tavoitteena olisi koordinoita toimia ja rahoitusta strate-

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

gisiin investointeihin. Toimet toteutettaisiin olemassa olevien EU-ohjelmien ja -rahastojen sekä EU:n päästökauppaan liittyvän innovaatorahaston kautta.

(17) Suuri valiokunta kannattaa tavoitetta EU:n strategisten teknologioiden ja strategisen kilpailukyvyyn edistämisestä. Suuri valiokunta katsoo kuitenkin, että tavoitteita voidaan edistää olemassa olevia keinoja ja ohjelmia tehokkaasti käyttäen. Suuri valiokunta kiinnittää talousvaliokunnan tavoin kriittistä huomiota siihen, että ehdotuksen johdanto-osassa todetaan STEP-välineen olevan askel kohti suvereniteettirahastoa, jonka tarvetta komissio arvioi vuonna 2025.

(18) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta ei kannata nykytilanteessa uusia EU-tason rahoitusvälineitä eikä lisärahoitusta. Rahoitukselliset lisätarpeet strategiaan investointeihin tulisi ensisijaisesti kattaa uudelleenkehittämisin.

(19) Suuri valiokunta suhtautuu talousvaliokunnan ja valtiovarainvaliokunnan tavoin erityisen kriittisesti siihen, että EU-jäsenmaksuilla katettava viiden miljardin euron lisärahoitusosuus Innovaatorahastoon kohdennettaisiin BKT-pohjaisesti. Tukien BKT-perusteisen jakamisen voidaan arvioida vääristävän markkinoita ja sitä kautta heikentävän tuottavuutta ja kasvua EU-alueella. Mahdollisen lisätuen tulisi perustua avoimeen ja laatu- ja laatuperusteiseen hankekilpailuun. Suuri valiokunta pitää talousvaliokunnan tavoin myös ongelmallisena sitä, että EU-enimmäisrahoitusosuus nostettaisiin 100 prosenttiin. Laadun turvaamiseksi olisi perusteltua edellyttää hankkeilta myös kansallisen vastinrahoituksen osuutta.

(20) Suuri valiokunta pitää ehdotuksen hyväksyttävyyden kannalta keskeisenä sitä, että ehdotuksen mukaan mahdolliset STEP-kehitysvälineitä koskevat muutokset koheesiopolitiikan kansallisiin ja alueellisiin ohjelmiin jäisivät jäsenvaltioiden omaan harkintaan (TaVL 14/2023 vp).

(21) Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston tapaan mahdollisen STEP-välineen teknologia-neutraalisuutta. Tarkkoja listauksia tukikelpoisista teknologioista on syytä välttää. Samoin valiokunta yhtyy näkemykseen siitä, että nykyisiin valtiontukisääntöihin ei tulisi tehdä uusia lisäjoustoja osana STEP-välineestä tehtäviä ratkaisuja. Komission esitys ei suoraan tällaisia ehdotuksia sisälläkään, mutta komissio on käynnistänyt 20.7.2023 jäsenvaltioiden konsultaation mahdollisuudesta suosia valtiontukisääntöjen joustoilla STEP-tavoitteita tukevia hankkeita.

Muut kysymykset

(22) Komissio ehdottaa yhteensä 15 miljardin euron lisäyksiä muuttoliikkeen hallintaan ja muihin ulkoisiin haasteisiin. Sisäisiin toimiin esitetään 2 mrd. euron ja ulkoisiin toimiin 10,5 mrd. euron lisäystä. Lisäksi komissio ehdottaa 2,5 mrd. euron lisäystä humanitaariseen apuun ja siviilikriisinhallintaan, joka toteutettaisiin lisäämällä rahoituskehyksen ulkopuolisen solidaarisuus- ja hätäapuvarauksen enimmäismääriä.

(23) Suuri valiokunta suhtautuu ehdotukseen valtiovarainvaliokunnan tavoin avoimesti ja korostaa muuttoliikkeen hallinnan ja EU:n vahvojen ulkorajojen merkitystä. Lisätarpeet tulisi kuitenkin kattaa valtioneuvoston kannan mukaisesti ensisijaisesti uudelleenkehittämisin (VaVL 1/2023 vp).

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

(24) Komissio ehdottaa EU:n hallintomenoihin 1,9 miljardin euron lisäystä johtuen energia- ja inflaatiokustannuksista ja lisääntyneistä tehtävistä. Suuri valiokunta katsoo, että hallintomenoihin liittyvät lisätarpeet tulisi hoitaa uudelleenkohdennuksin. Valiokunta pitää tärkeänä järjestelmien yksinkertaistamista ja hallinnollisen taakan vähentämistä ja muutoinkin rahoituksen tulokellisuuden parantamista (VaVL 1/2023 vp).

(25) Komissio ehdottaa rahoituskehysten ulkopuolisen joustovälineen kasvattamista 3 miljardilla eurolla. Suuri valiokunta suhtautuu tähän valtiovarainvaliokunnan tavoin varauksellisesti, mutta tunnistaa tarpeen riittävälle rahoituskehysten sisäiselle joustonvaralle käytettäväksi mahdollisiin ennakoimattomiin menoihin.

Lopuksi

(26) Suuri valiokunta katsoo valtiovarainvaliokunnan tavoin, että rahoitustarpeita on priorisoida ja rahoituksen uudelleenkohdentamisen mahdollisuudet on selvitettävä mahdollisimman pitkälle. Jatkoneuvotteluissa on noudatettava tiukkaa budjettikuria ja huolehdittava siitä, että Suomen nettomaksuasema on kohtuullinen ja oikeudenmukainen. Samalla on varmistettava kaikki tarvittava tuki Ukrainalle.

(27) Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että MFF-välitarkistusehdotuksen keskeisistä elementeistä on tarkoitus sopia Eurooppa-neuvostossa yksimielisesti yhtenä pakettina. Tärkeää on, että valtioneuvosto määrittelee kirjelmässään todetulla tavalla lopullisen kantansa MFF-välitarkistusehdotukseen Suomen kokonaisedun lähtökohdista.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp

Helsingissä 5.10.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok

1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps

2. varapuheenjohtaja Maria Guzenina sd

jäsen Sanna Antikainen ps

jäsen Juho Eerola ps

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Elisa Gebhard sd

jäsen Teemu Keskiarja ps

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Katri Kulmuni kesk

jäsen Mika Lintilä kesk

jäsen Matias Mäkyne sd

jäsen Maria Ohisalo vihr

jäsen Susanne Päivärinta kok

jäsen Aura Salla kok

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

jäsen Sari Tanus kd

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Eerikki Viljanen kesk

varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok

varajäsen Timo Furuholm vas

varajäsen Anders Norrback r

varajäsen Mika Poutala kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Sosiaalidemokraatit täydentävät suuren valiokunnan kantaa seuraavasti.

Komissio antoi 20.6.2023 ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehyksestä (MFF) 2021—2027 koskevaksi välitarkistukseksi. MFF-välitarkastusehdotus sisältää rahoituskehysasetuksen muutos ehdotuksen, uuden asetusehdotuksen Ukrainan tukivälineeksi sekä asetusehdotuksen Euroopan kriittisten teknologioiden kehysvälineeksi (STEP). MFF-välitarkastuksen pohjana olevassa komission tiedonannossa todetaan, että vuoden 2020 jälkeen unioni on kohdannut ennennäkemättömiä haasteita. Kuluva rahoituskehyskauden joustot ja marginaalit on lähes kulutettu loppuun tai varattu uusiin tarpeisiin, eikä kehyksessä ole enää merkittäviä mahdollisuuksia varojen uudelleen kohdennuksille. Komissio esittää lisärahoitusta olemassa olevien varojen uudelleen kohdennamisen sijaan. Komission välitarkastusehdotuksessa esitetään yhteensä 100 miljardia kehyskauden loppuun vuosille 2024—2027, josta noin puolet, 50 miljardia, on Ukraina-tukivälineen osuus.

Korostamme, että sekä komission esityksessä että valtioneuvoston kannassa todetaan tilanteen heikentyneen merkittävästi siitä, kun EU:n nykyinen monivuotinen rahoituskehys hyväksyttiin. Kriisit, kuten pandemia, Ukrainan sota, energiakriisi, ilmastonmuutos ja sen vaikutukset, inflaatio, ja tarve vahvistaa eurooppalaista strategista omavaraisuutta geopoliittisen kilpailun kiristytessä ovat tosiasioita. Painotamme, että välitarkastuksen yhteydessä on huomioitava nämä unionia kohdanneet ennennäkemättömät haasteet ja samaan aikaan unionin toiminnalle ja vaikuttavuudelle asetetut kunnianhimoiset tavoitteet. Toimintakykyinen ja vaikuttava unioni on nyt ja tulevaisuudessa Suomen etu.

STEP

Komissio esittää erityisesti strategisten teknologioiden painopistealoille osoitetun investointikapasiteetin lisäämistä STEP-kehysvälineen avulla. Kehysväline keskittyy kolmelle alueelle: syvä- ja digitaaliteknologiat, puhtaat teknologiat ja bioteknologiat. STEP-kehysvälineen avulla on määrä vahvistaa Euroopan suvereniteettia ja turvallisuutta, vauhdittaa vihreää ja digitaalista siirtymää, vahvistaa kilpailukykyä, vähentää strategisia riippuvuuksia, edistää tasapuolisia toimintaedellytyksiä investointien osalta sisämarkkinoilla koko unionissa ja tukea osallistavaa pääsyä houkutteleviin ja laadukkaisiin työpaikkoihin.

Painotamme, että esitetyn STEP-kehysvälineen tavoite toimien ja rahoituksen koordinoinnista on keskeinen osa Euroopan strategisen kilpailukyyn ja omavaraisuuden edistämistä. Aloite on erittäin ajankohtainen ja tarpeellinen, ja näin ollen Suomen tulee antaa vahva tuki yhteisen eurooppalaisen koordinaation vahvistamiselle strategisten teknologioiden alalla. Panostuksilla on selkeä eurooppalainen lisäarvo: kyse on selkeästi EU-maiden yhteisistä intresseistä ja toimintatoimintakyvyn parantamisesta. Esimerkiksi kestävä rakennemuutoksen ja kaksoissiirtymän tarve on aiempaaakin akuutimpi, mikä edellyttää myös strategisesti kohdennettujen julkisten varojen käyttöä eurooppalaisten investointien vauhdittamiseksi.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Neuvotteluissa Suomen tulee vaatia, että innovaatorahaston lisärahoitusta on voitava hyödyntää kaikissa jäsenmaissa ja komission esittämästä BKT-perustaisuudesta luovutaan. Ohjelmahakujen tulee olla avoinna kaikille toimijoille niiden ansioista riippuen, jotta rahoituksella tuetaan parhaita eurooppalaisia innovaatioita. EU:n ohjelmahakujen rahoitusosuutta ei tule kasvattaa 100 prosenttiin, sillä kansallisen vastinrahoituksen edellyttäminen myötävaikuttaa rahoituksen ohjautumiseen laadukkaisiin hankkeisiin. Valtiontukisääntöjen helpotuksia ei tule tehdä STEP-tukivälineen yhteydessä.

Muuttoliikkeen sisäiset ja ulkoiset haasteet

Unioni on kohdannut ennennäkemättömiä kriisejä sen jälkeen, kun alkuperäinen kehusehdotus on laadittu. Pandemia, Ukrainan sota, sitä seurannut energiakriisi sekä korkea inflaatio kurittavat edelleen Euroopan taloutta. Samaan aikaan muut suuret geopoliittiset toimijat, kuten Yhdysvallat, Kiina ja Intia, satsaavat merkittäviä määriä resursseja geopoliittisessa kilpailussa pärjäämiseen. On ratkaisevan tärkeää, että unionin globaalia vaikuttavuutta ja ulkoista toimintakykyä vahvistetaan ja parannetaan, jotta läntiset demokraattiset arvot lujittuvat, jotta Ukrainan tukirintama laajenee ja jotta kolmansilla mailla olisi aina eurooppalainen vaihtoehto Kiinan tai Yhdysvaltain teknologiasta riippuvuudelle. Uudessa geopoliittisessa tilanteessa ja kilpailussa eurooppalaisia intressejä voidaan edistää globaalisti parhaiten yhdessä toimimalla. Suomen tulee edistää neuvotteluissa sitä, että väliarviossa esitetty, erittäin tarpeellinen kolmen miljardin joustovara NDICI-välineessä säilytetään. Unionin yhteistyöhön kolmansissa maissa tulee panostaa merkittävästi tulevaisuudessa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtioneuvosto edistää jatkoneuvotteluissa myös edellä mainittuja näkemyksiä.

Helsingissä 5.10.2023

Maria Guzenina sd
Matias Mäkynen sd
Jani Kokko sd
Elisa Gebhard sd

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Komissio antoi 20.6. ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021—2027 koskevaksi välitarkistukseksi (MFF-välitarkistusehdotus).

Ehdotukseen sisältyy asetusehdotus Ukrainan tukivälineeksi ja asetusehdotus Euroopan kriittisten teknologioiden kehysvälineeksi (STEP).

Yleistä

Komissio esittää välitarkistuksessa kehyskauden loppuvuosille lisärahoitusta olemassa olevien varojen uudelleenkohdentamisen sijaan.

Komission esitys edellyttää nykyisen rahoituskehysten avaamista, sillä välitarkistuksessa esitetään rahoituskehysten enimmäismäärän kasvattamista ja uusien erityisvälineiden perustamista.

MFF-välitarkistusehdotuksessa esitetään yhteensä noin 100 mrd. euron lisärahoitusta rahoituskehyskauden loppuvuosille 2024—2027.

MFF-välitarkistuksen lisärahoitus kohdentuu 1) uuteen Ukrainan tukivälineeseen 50 mrd. euroa, josta lainaa 33 mrd. euroa ja avustuksia 17 mrd. euroa, 2) uuteen EURI-varaukseen 18,9 mrd. euroa, jolla varaudutaan elpymisvälineen lainanotosta EU:n talousarviolle aiheutuvien rahoituskustannusten nousuun, 3) Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineeseen 10 mrd. euroa ja 4) muuttoliikkeen sisäisiin ja ulkoisiin haasteisiin 15 mrd. euroa.

MFF-välitarkistuksen lisärahoituksen kohdentaminen Ukrainan tukivälineeseen ja muuttoliikkeen sisäisiin ja ulkoisiin haasteisiin vastaaminen on perusteltua.

STEP

STEP:n tavoitteet kriittisten teknologioiden edistämiseksi ja EU:n suvereniteetin ja kilpailukykyyn vahvistamiseksi ovat kannatettavia, mutta tavoitteita voidaan edistää jo olemassa olevien EU-ohjelmien kautta ilman uutta rahoitusvälinettä nykyisen rahoituskehysten puitteissa.

Rahoituskehysten tulee säilyä kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Komission ehdotus ei ole Suomen tavoitteiden mukainen, koska se avaisi rahoituskehysten ja sisältää huomattavaa lisärahoitusta uudelleenkohdentamisen sijaan.

Emme kannata kokonaan uutta EU-tason rahoitusvälinettä emmekä lisärahoitusta STEP-kehysvälineelle.

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp
Eriävä mielipide 2

EU-komission mukaan STEP on tärkeä elementti uusien toimenpiteiden toteutettavuuden ja valmistelun testaamiseksi askeleena kohti Euroopan suvereniteettirahastoa, jonka tarvetta komissio tulee arvioimaan vuonna 2025.

Suomi ei ole kannattanut Euroopan suvereniteettirahastoa eikä valiokunta näe perusteltuna uutta STEP-rahastoa, sillä se olisi askel kohti uutta isompaa yhteisvastuullista EU-tason rahoitusinstrumenttia.

Komission ehdotuksen mukaan STEP-kehysvälineen aiheuttama lisärahoitustarve katettaisiin kansallisin maksuosuuksin korottamalla rahoituskehyksen enimmäismääriä viidessä otsakkeessa.

Komission ehdottama 10 miljardin euron lisäys EU:n budjettiin vuosina 2024—2027 merkitsisi Suomen EU-jäsenmaksuosuuden nousua kyseisellä ajanjaksolla keskimäärin noin 41 miljoonalla eurolla/vuosi.

Suomen mahdollinen saanto riippuisi menestymisestä rahoitushauissa. Puolet komission ehdottamasta budjettilisäyksestä eli innovaatorahastolle ehdotettu viiden miljardin euron lisäys ei olisi ollenkaan suomalaisten toimijoiden haettavissa. Tätä taustaa vasten STEP-väline ei ole Suomen kannalta taloudellisesti perusteltu.

Emme myöskään pidä perusteltuna koheesiovarojen kansallista uudelleenjärjestelyä nykyiselle ohjelmakaudelle, minkä STEP-väline avaisi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta mielipiteenään ilmoittaa, että se vastustaa EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevassa välitarkistuksessa esitettyä Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälinettä (STEP).

Helsingissä 5.10.2023

Katri Kulmuni kesk
Mika Lintilä kesk
Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Euroopan komission ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehitystä 2021—2027 kohtaan ovat ymmärrettäviä vallitsevassa tilanteessa. Useiden Eurooppaa ja maailmaa kohdanneiden kriisien jälkeen on perusteltua etsiä jäljellä olevan rahoituskehyskauden välttämättömien menojen kattamiseen uusia ratkaisuja. Nämä ratkaisut olisi lähtökohtaisesti hyvä löytää kohdentamalla varoja uudelleen rahoituskehyksen sisällä.

Kuten valtiovarainvaliokuntakin toteaa, olemassa olevan rahoituskehyksen joustovara ja marginaalit on kuitenkin loppuun kulutettu ja vaihtoehdot varojen uudelleen kohdentamiselle ovat vähäiset. Näin ollen nykyisessä rahoituskehyksessä pitäytymistä ei tule pitää aivan välttämättömänä ehtona ratkaisujen löytämiseksi, vaan Suomen on oltava valmis viime sijassa neuvottelemaan myös lisärahoituksesta, mikäli uudelleenkohdentaminen ei osoittaudu mahdolliseksi.

Rahoituskehyksen tulkitseminen liian rajoittavasti vähentää unionin käytössä olevaa taloudellista liikkumavaraa esimerkiksi Ukrainan tukemiseen sodan jatkuessa. Valiokunnan lausunnossa todetaan, että "jatkoneuvotteluissa on noudatettava tiukkaa budjettikuria ja huolehdittava siitä, että Suomen nettomaksuasema on kohtuullinen ja oikeudenmukainen". Lisäksi lausunnossa huomioidaan, että "samalla on varmistettava kaikki tarvittava tuki Ukrainalle". Nämä tavoitteet ovat ristiriidassa keskenään. Jatkoneuvotteluissa Suomen ensisijaisen tavoitteen on oltava Ukrainan tuen turvaaminen, vaikka se edellyttäisi poikkeamista budjettikurista.

Strategisten teknologioiden kehittäminen Euroopassa on olennaista paitsi tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi, myös niiden turvallisuuspoliittisten ulottuvuuksien takia. Euroopan on kehitettävä omaa kyvykkyyttään ja vähennettävä riippuvuuttaan ulkoisista toimijoista eurooppalaisen kriisinkestävyuden kehittämiseksi. Tämä nähtiin myös energiakriisin yhteydessä, jossa uusiutuva ja puhdas energia mahdollistivat Euroopan irtikytkentää fossiilisista tuontipolttoaineista. Suomen etu on, että strategisten teknologioiden kehittämistä tehdään yhteisesti Euroopan unionin tasolla, eikä ainoastaan kunkin jäsenvaltion omien valtiontukien kautta. Siksi STEP-välineen kaltaista ratkaisua voidaan pitää lähtökohtaisesti kannatettavana. Valtioneuvoston kriittiset huomiot (U 41/2023 vp) STEP-välineen yksityiskohdista koskien etenkin BKT-perusteista rahoitusmallia ovat kuitenkin perusteltuja.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan edellä olevia seikkoja painottaen.

**Valiokunnan lausunto SuVL 5/2023 vp
Eriävä mielipide 3**

Helsingissä 5.10.2023

Maria Ohisalo vihr
Timo Furuholm vas